

världens olika grupper. Här tas även de organismer upp som numera inte räknas till växtvärlden men som av tradition hänvisats dit (alger, blågröna bakterier, lavar och svampar). Efter följer två kapitel som behandlar morfologi och anatomi. De låter kanske mindre spännande men är desto mer nödvändiga för förståelsen av och kommunikationen inom ämnet och kan med fördel användas som uppslagsdel. I de kommande två kapitlen får läsaren en mycket bra genomgång av pollination, reproduktion, spridning och evolution, centrala delar inom botaniken.

Nu är vi framme vid kapitel 14 och mitt favoritkapitel, nämligen blomväxternas systematik. På 86 sidor ges 93 växtfamiljer utrymme. Det är kortfattat och faktpäckat skrivet och precis som författarna förutspår tror jag att detta avsnitt kommer att berika mina framtida resor runt om i världen. Boken avslutas med tre allmänbildande kapitel om biogeografi, kulturväxter och jordbruket i Sverige. Allra sist finns viktiga termer förklarade och två välbehövliga ordlistor med svensk- engelska och engelsk-svenska översättningar.

Bokens författare visar stor pedagogisk skicklighet. Till exempel förklaras den revolutionerande endosymbiont-teorin med en enda enkel bild, en teori som annars är krångligt beskriven

i de flesta andra läroböcker. Ett annat exempel på smart pedagogik är illustrationerna av släkt- skapsträd som följer med genom boken och håller läsaren påmind om var i systemet man befinner sig och hur olika grupper är besläktade.

Till de starka sidorna hör även att boken är modern. En egenskap som naturligtvis försämrats med tiden, men författarna har löst detta problem genom att tillhandahålla en ständigt uppdaterad webbplats. Där finns idag ytterligare fler än 700 systematiskt ordnade färgbilder för övning.

Bokens nackdelar då? Jag saknar sammanfattningar i slutet av varje kapitel, det skulle underlätta inläsningen. Sedan är priset högt, men å andra sidan inte dyrare än de flesta andra läroböcker. Som ni märker har jag svårt att hitta svagheter med boken, jag är bara så väldigt glad över att den kommit till. Tack alla som har varit inblandade i boken för er insats för botaniken i framtiden!

✿ SOFIE NORDSTRÖM

Botanik. Systematik, evolution, mångfald
Marie Widén & Björn Widén (red.) 2008.
Studentlitteratur. 472 sid. ISBN 978-91-44-
04304-3. Pris ca 650 kr.

Tung bok om Dalarnas hotade mossor och lavar

Första gången jag såg denna vackra bok var på SLU:s parkering i skymningen den 22 augusti 2008. Vi var på ArtDatabankens rödlistningsseminarium och just klara för dagen när Janolof Hermansson plötsligt slår upp bilens baklucka och avslöjar en kartong med böcker. Så var den alltså klar – den bok som man arbetat på i mer än tjugo år. Det blev en sen kväll för lavkommittén i läslampornas sken på Sunnersta Herrgård.

År 1993 utgav Dalarnas Botaniska Sällskap den första delen av "Hotade och sällsynta växter i Dalarna". Den boken redovisade kärlväxterna. Föreliggande andra del beskriver hotläget för ett urval mossor och lavar och i en kommande tredje volym får vi veta om svampar och alger.

Janolof Hermansson är huvudförfattare till boken som omfattar mer än 900 sidor. Medförfattare är Lennart Bratt, Bengt Oldhammer, Tomas Ljung och Rolf Lundqvist – kända namn i Dalarnas naturskyddsarbete. I ett antal allmänna kapitel behandlas kryptogamhistorik, ekologi och substratval, miljöförändringar och hotbilder, värdefulla moss- och lavlokaler i Dalarna, framtidsutsikter med mera. I den speciella delen redovisas 573 arter, 189 mossor och 384 lavar.

Varje art presenteras efter en bestämd mall i artfaktblad, ungefär som i de nationella artfaktböckerna. Vällbekanta rubriker är: utbredning och status, kännetecken, ekologi, bedömning och hot, erforderliga åtgärder, aktuella växtplatser, tidigare kända växtplatser samt referenser. Utbredningskartor jämte ett stort antal fotografier i svartvitt och färg illustrerar såväl ovanliga mossor och lavar som exkursionsdeltagare och växtplatser.

De detaljerade ekologiska beskrivningarna är mycket nyttiga för den som inte har artens sökbild helt klar för sig. Viktiga är också de många fotografierna av värdefulla miljöer för mossor och lavar samt de pedagogiska värdepjramiderna. Däremot kan man irriteras på en rad stavfel och inadvartenser i texten.

Detta torde vara den mest inträngande analys av de hotade mossorna och lavarna som gjorts i en region i Sverige. Ett unikt tidsdokument och en skakande larmrapport. Det är en oerhörd mängd data som presenteras. Framställningen grundas på alla kända lokaluppgifter för de aktuella arterna som finns tillgängliga i litteratur, herbarier och inventeringar från 1700-talet fram till 2006. Och ibland dignar man under all information. Det är till exempel 28 sidor lokaluppgifter för violettgrå tagellav och 23 sidor dito för lunglav. Sådan information hade man kanske kunnat lämna på en CD eller meddelat på något annat sätt. Men man kan också vända på resonemanget och säga att just det förhållandet att alla kända lokaler finns med i boken gör den särskilt användbar.

En genomgående tendens i boken är det oerhört starka naturvårdsengagemanget och

oron för framtiden. De avslöjande kartorna över skogsutvecklingen i Säfsnäs socken i Ludvika (s. 157–159) vittnar inte bara om hur hårt skogsbruket farit fram i landskapet utan också om att avverkningarna fortsätter i oförminskad takt just nu – och dessutom verkar gå allt snabbare. Man har ingenting lärt och oron för framtiden är i högsta grad befogad.

Ett annat problem som också belyses är landskapets skogliga fragmentering där avstånden mellan lämpliga växtmiljöer (läs gammelskogar) blir allt större. Den ökande isoleringen gör att spridningsmöjligheterna mellan lämpliga växtplatser försvåras. Boken ger också råd om hur man skall motverka utarmningen genom att 1) använda andra avverkningsmetoder än kalhyggen, 2) skydda större arealer skog och 3) ha en större och mer specifik naturhänsyn i det dagliga arbetet i skogen. En rad andra tips ges också på hur man bäst värnar de intressanta kryptogamerna.

Författaren Dan Andersson citeras på ett försättsblad: "Då skall tomheten vaka och sorgen sjunga i skog". Låt oss hoppas att det inte skall bli så. Denna bok är ett mycket tungt inlägg i skogs- och naturvårdsdebatten och borde kunna övertyga den mest svårartade skogsägare. Och den som inte begriper budskapet är antingen starkt underbegåvad eller obegripligt motsträvig och skandalöst egocentrisk. Läs och vakna upp! Och handla!

Tack Janolof och ni andra för att ni orkade igenom detta enorma karteringsarbete!

✿ LARS ARVIDSSON

*Hotade och sällsynta växter i Dalarna, del 2
– lavar och mossor.*

Janolof Hermansson, Lennart Bratt & Bengt Oldhammer 2008. Dalarnas Botaniska Sällskap. 925 sid. ISBN 978-91-633-0189-6.

Pris 300 kr + frakt. Boken kan beställas från Märta Ohlsson, marta.ohlsson@pavilionclub.se eller 023-22186.